

Još jedna monografija o Križevčaninu Franji Markoviću

Ivan Peklić, *Život i djelo Franje Markovića* (Zagreb – Križevci: Zavod za znanstveno-istraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije u Križevcima: 2014), 419 pp.

Tri hrvatska književnika početkom 20. stoljeća napisala su monografije o Križevčaninu Franji Markoviću. Branko Vodnik je 1906. godine objavio prvu monografiju o Franji Markoviću naslovljenu *Franjo Marković, studija*.¹ Devet godine kasnije Ljuboje Dlustuš objavio je u Osijeku monografiju *Dr. Franjo Marković, njegov život i rad*,² a dvije godine kasnije objavljena je i treća monografija o Markoviću *Život i pjesnička djela Franje Markovića* koju je napisao Krsto Pavletić.³ *Život i djelo Franje Markovića* Ivana Peklića četvrta je monografija o ovom hrvatskom književniku, filozofu, političaru i kulturnom djelatniku.

Ivan Peklić, autor posljednje monografije o Franji Markoviću, neumoran je istraživač križevačke povijesti i znamenitih ljudi toga kraja. Napisao je više članaka⁴ i tri knjige⁵ koje se bave spomenutom tematikom. Također je autor četiriju članaka o Franji Markoviću.⁶ Monografijom *Život i djelo Franje Markovića* autor je dodatno potvrdio predmet svog znanstvenoistraživačkog interesa.

¹ Branko Vodnik, *Franjo Marković, studija* (Zagreb: Naklada knjižare Gjure Trpinca, 1906).

² Ljuboje Dlustuš, *Dr. Franjo Marković, njegov život i rad* (Osijek: Klub hrvatskih književnika u Osijeku, 1915).

³ Krsto Pavletić, *Život i pjesnička djela Franje Markovića* (Zagreb: Matica hrvatska, 1917).

⁴ Vidi npr.: »Život i djelo križevačkoga biskupa biskupa Julija Drohobeckog«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 3 (2004), pp. 71–89; »Alberto Ognjen Štriga između opere, vinogradarstva i arhiva«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 10 (2008), pp. 58–73; »Djetinjstvo i školovanje biskupa Mije Škvorca«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 13 (2010), pp. 284–288; »O križevačkim i mađarskim pavlinima u hrvatskoj pavlinskoj provinciji«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 12 (2010), pp. 226–233.

⁵ Vidi: *Hrvatski mučenik Sveti Marko Križevčanin* (Križevci: Veda, 1995); *Hrvatska seljačka stranka u križevačkom kraju* (Križevci: Hrvatska seljačka stranka, 2004); *Nina Vavra: križevačka tragedkinja u hramu hrvatske Talije* (Križevci: Gradska knjižnica »Franjo Marković«, 2010).

⁶ Vidi: »Ususret 130. obljetnici Markovićeve rektorskoga govora«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 13 (2010), pp. 156–163; »Kazališna umjetnost i Franjo Marković s posebnim osvrtom na recepciju u novinama na njemačkom jeziku«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 11 (2012), pp. 77–97 (u koautorstvu s Valentinom Papić Bogadi); »Franjo Marković o prirodnim znanostima«, u: Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman (ur.), *Filozofija u dijalogu sa znanostima* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2013), pp. 107–121; »Franjo Marković: Sveučilište kao duhovna lađa«, *Filozofska istraživanja* 33 (2013), pp. 493–508.

Ova opsežna monografija, nastala »<...> na temelju doktorskog rada *Društvena i politička djelatnost Franje Markovića*, <...>«,⁷ podijeljena je na dvanaest poglavlja: »Uvod«, »Životopis Franje Markovića«, »Markovićeve društvene djelatnosti«, »Politička djelatnost Franje Markovića«, »Filozofija Franje Markovića«, »Markovićeve doprinose kazališnoj i glazbenoj umjetnosti te radu kulturnih i znanstvenih institucija Hrvatske«, »Marković i njegovi suvremenici«, »Zaključak«, »Izvori i literatura«, »Prilog«, »Sažeci«, »Kazalo imena«. Iz navedenih naslova poglavlja vidljivo je da je autor obradio bitne segmente Markovićeve djelatnosti – društveno, političko, filozofsko te kazališno i umjetničko.

U »Uvodu« autor je odredio cilj monografije: »<...> istražiti društveno, političko, znanstveno i kulturno djelovanje Franje Markovića (1845–1914).«⁸ Autor smatra kako se dosada o Markovićevoj prosvjetnoj, političkoj i društvenoj angažiranosti pisano premalo i želja mu je ovom monografijom osvijetliti i ovaj zanemareni dio Markovićeve djelatnosti. Naime dosada se o Markoviću najviše pisalo kao o filozofu i književniku.

U ovom prikazu detaljnije će obraditi peto poglavlje monografije naslovljeno »Filozofija Franje Markovića«, koje je podijeljeno na sljedećih šest potpoglavlja: »Markovićeve doprinose utemeljenju filozofije na zagrebačkom Sveučilištu i doprinose istraživanju hrvatske filozofske baštine«, »Markovićeve doprinose istraživanju logike«, »Marković o Boškovićevoj filozofiji«, »Estetika«, »Markovićeve ocjene književnih djela« i »Etika«. U ovom poglavlju Peklić želi dati prikaz Markovićeve bavljenja filozofijom. Filozofija je bila neizostavan dio Markovićeve živote i stoga je, ako se želi dati cjelovit prikaz njegova djelovanja, nužno obraditi i njegove filozofske stavove i promišljanja. Naime Marković je punih četrdeset godina bio profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Predavao je metafiziku, estetiku, etiku, nauku o spoznaji, povijest filozofije, pedagogiju, psihologiju i naravoslovlje. Predavao je i logiku te je povodom otvaranja Sveučilišta, 1874. godine, održao govor *K logici*. Također je pridonio stvaranju hrvatskoga logičkog nazivlja.

Prema mišljenju Ivana Peklića, Markovićeve najvažnija aktivnost iz filozofije odnosi se na njegovo poticanje na istraživanje hrvatske filozofske baštine. Marković je svoj program o istraživanju hrvatske filozofije iznio u rektorskom govoru koji je prvi put objavljen u *Viencu*⁹ 1881. godine i zbog kojeg se »<...>

⁷ Ivan Peklić, *Život i djelo Franje Markovića* (Zagreb – Križevci: Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije u Križevcima, 2014), u »Predgovor«, p. VII.

⁸ Isto, p. 1.

⁹ Franjo Marković, »Filosofijski pisci od 15.–18. vieka u Dalmaciji«, nastupni govor, novoizabranoga rektora magnifika dra. Fr. Markovića, držan prigodom njegove instalacije, dne 19. listopada 1881, *Vienac* 13 (1881), br. 44, pp. 701–707.

smatra i utemeljiteljem ideje o nacionalnoj filozofiji. Tu tvrdnju dokazuju njegova stajališta o nacionalnim estetikama <...>«. ¹⁰

Peklić je u ovom poglavlju najopširnije obradio Markovićevo stajalište o Boškovićevoj filozofiji. Naime 14. veljače 1887. godine Marković je održao govor o filozofiji Ruđera Boškovića koji je pod naslovom *Filosofijski rad Rugjera Josipa Boškovića* objavljen u časopisu *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*.¹¹ Peklić zaključuje kako se Markovićevo studija o Boškoviću

»<...> ne može zaobići pri vrednovanju Boškovićevo doprinosa filozofiji. Jedna od najvećih Markovićevoih zasluga zasigurno je ta što je filozofski obrazložio Boškovićevo teoriju i stavio je u kontekst europske misli. U vezi s tim, trasirao je daljnji smjer istraživanja Boškovićevoih utjecaja na europsku filozofsku i znanstvenu misao te recepciju njegovih ideja u Europi.«¹²

Marković je svakako najpoznatiji kao estetičar i kao autor djela *Razvoj i sustav obćenite estetike*.¹³ Stoga ne čudi da je autor monografije posebno apostrofirao taj segment njegove filozofske misli. Ovdje svakako treba spomenuti Markovićevo tekst o estetičkoj ocjeni Gundulićevo djela *Osman* koji je objavljen 1879. godine,¹⁴ a koji autor podrobnije obrađuje u monografiji iz perspektive polemike Franje Markovića s Arminom Pavićem. Svoje mišljenje o secesiji Marković je iznio na predavanju koje je bilo održano 12. veljače 1899. godine povodom izložbe hrvatskih umjetnika u zagrebačkom salonu.

Markovićevoj etici posvećena su dva potpoglavlja u ovoj monografiji: »Prosvjetna djelatnost Franje Markovića« u poglavlju »Markovićevo društvena djelatnost« i »Etika« u poglavlju »Filozofija Franje Markovića«. U kratkom i posljednjem potpoglavlju »Etika« Peklić obrađuje Markovićevo tekst »Etički sadržaji naših narodnih poslovice«, koji je objavljen 1889. godine¹⁵ i kojim zaokružuje filozofsko bavljenje Franje Markovića.

Treba prije svega pohvaliti entuzijazam Ivana Peklića kojim je pristupio pisanju opširne monografije o Franji Markoviću. Iako je želja da se u knjizi obradi svaki segment Markovićevo djelovanje shvatljiva i opravdana, nije u

¹⁰ Peklić, *Život i djelo Franje Markovića*, p. 165.

¹¹ Franjo Marković, »Filosofijski rad Rugjera Josipa Boškovića«, *Rad JAZU* 87–88–89 (1887–1888), pp. 543–716.

¹² Peklić, *Život i djelo Franje Markovića*, p. 176.

¹³ Franjo Marković, *Razvoj i sustav obćenite estetike* (Zagreb: Nakladom Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, 1903).

¹⁴ Franjo Marković, »Estetička ocjena Gundulićevo *Osmana*«, *Rad JAZU* 46 (1879), pp. 78–165; 47 (1879), pp. 129–221; 50 (1879), pp. 96–175; 52 (1880), pp. 1–140.

¹⁵ Franjo Marković, »Etički sadržaj naših narodnih poslovice«, *Rad JAZU* 96 (1889), pp. 167–227.

potpunosti provedena što je osobito vidljivo u poglavlju u kojem se tematizira njegova filozofija. Iako je u njemu dan pregled Markovićeve filozofskog djelovanja, u njemu nedostaje filozofska analiza i vrednovanje njegove filozofije.

Treba pohvaliti bogatu bibliografiju na kraju knjige koja će svakako biti od velike koristi budućim istraživačima Markovićeve životnog opusa. Završila bih riječima samog autora s kojima se u potpunosti slažem:

»Zaključci ove monografije moći će se, smatram, primjenjivati i u budućim sintezama hrvatske povijesti, kao i u povijesnim prikazima pojedinih kulturnih institucija druge polovice 19. stoljeća: kazališta, Akademije, Matice hrvatske i Sveučilišta. Prikupljeni podaci bit će osnova za daljna istraživanja i znanstveno vrednovanje kulturne povijesti Hrvatske.«¹⁶

Ivana Skuhala Karasman

¹⁶ Peklić, *Život i djelo Franje Markovića*, p. 368.